

Van ons het
Koninkrijk

Van ons het
Koninkrijk

EUGÈNE BAAK

Van ons het koninkrijk

ISBN 9789464921731

Eerste druk

© 2024 Eugène Baak. Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp en boekverzorging: Jacky Rinket

Van ons het koninkrijk is een roman, personages en gebeurtenissen zijn fictief. Elke overeenkomst met bestaande personen, levend of dood, berust op toeval en is niet beoogd door de auteur.

Voor Silas, de langste speurtocht

Ook leverbaar van Eugène Baak:

Ritmes rond Wolvenbot

Armada

Walhalla baby

We sing the beach electric, paintings, drawings and installations

The sidewalk a mountain

Pier open closed/gesloten, An old European fairy tale/Een oud Europees sprookje

Non-fictie:

Crime scene Den Haag, stadswandeling/city walk

Crime scene Eindhoven, stadswandeling/city walk

Crime scene Den Bosch, stadswandeling/city walk

Crime scene Venlo, stadswandeling/city walk

Crime scene Maastricht, stadswandeling/city walk

Crime scene Amsterdam, stadswandeling/city walk

INHOUD

1. DE BEVRIJDING	11
I	
2. MODERNE MEESTERS	32
3. VONKS VROEGE LESSEN	44
4. HET RECHT OM TE ZWIJGEN	56
5. EEN VOORBEELDIG VONNIS	73
II	
6. DE ZUIDER COURANT	88
7. DE OORLOG NIET UIT DE MAN	103
8. DENKEN AAN EEN BLAUWE OLIFANT	117
9. EEN VAL VOOR REMBRANDT	128
10. DE CORRECTIES VAN PLANTE	144
III	
11. AUSCHWITZ DISCO	158
12. REMBRANDT EN TITUS	173
13. FRUITSCHAAL EN KANDELAAR	188
14. DE MAN UIT DE OORLOG	202
15. ZWARTE DAGEN	220
IV	
16. DE TWEEDE GOLF	236
17. DE EERSTE GOLF	250
18. EEN VIRUS UIT CHINA	262
V	
19. EEN GEWAARSCHUWD MENS	278
NAWOORD BIJ VAN ONS <i>HET KONINKRIJK</i>	292

PERSONAGES

DE STAAT

Nan Vonk, *rechtenstudent, later officier van justitie*

Archibald Plante, *(hoofd)officier van justitie, later rechter*

Hein van Wageningen, *agent, later officier van justitie*

Pol Tak, *agent*

Julius Janssen, *rechercheur*

Job Ritmeester, *rechercheur*

Bob Haarhuis, *rechtspsycholoog*

DE MEDIA

Irene Veerenhuis/van Tilburg, *chef nieuws,
later hoofdredacteur Zuider Courant*

Stellan Kaplan, *verslaggever*

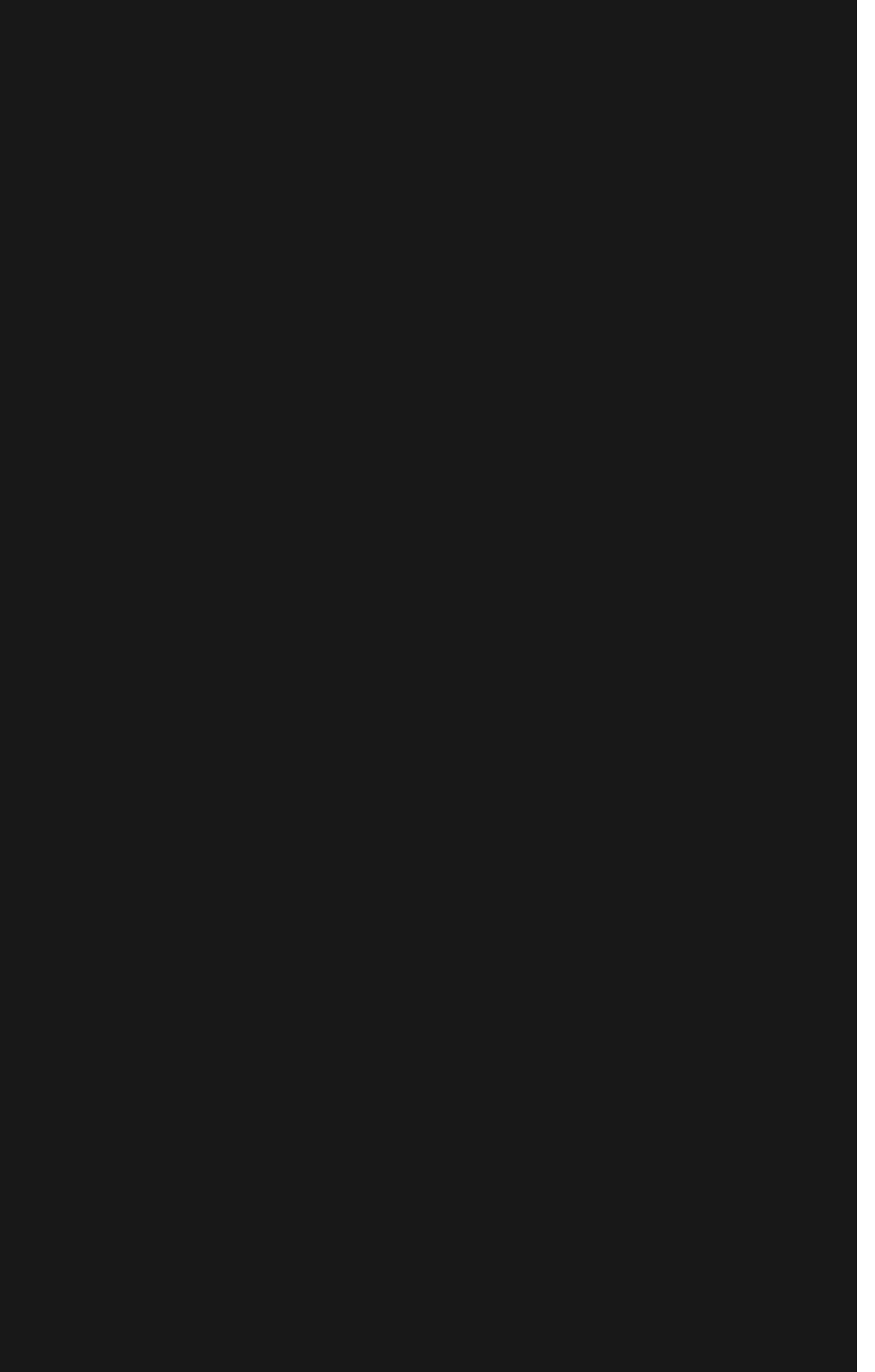
Ezra Khan, *verslaggever*

Jacques Abbelore, *chef sport*

DE OORLOG

Julius Janssen, sr., *agent*

Reinier Hofman, *agent*

1944

1. DE BEVRIJDING

Julius Janssen

Het nachtelijk bombardement ten noorden van de stad leek ten einde, maar uit het zuiden klonk nog altijd onophoudelijk het doffe gerommel van artillerievuur. Dat was al dagenlang zo. Dat ze maar opschoten, de Amerikanen en de Britten, dacht Julius Janssen, terwijl hij zijn fiets zette tegen de enige overgebleven bank in het park. Met zijn zakdoek veegde de politiemann een hoekje schoon en ging zitten.

Het was even voor zonsopkomst, fris en mistig. Janssen nam zijn pet van het hoofd, wreef over zijn slapen en bestudeerde de contouren van het karkas aan de overkant, de villa die bij een eerdere luchtaanval was geraakt door een verdwaalde bom. Niemand van het tandartsengezin dat er woonde had het overleefd. De villa's aan weerszijden van het spookachtige bouwsel waren destijds niet in het minst beschadigd – nog geen gesprongen raam of een verbogen regenpijp.

Je moest een beetje geluk hebben.

Verderop klonk een pruttelende motor. Uit de grijze nevel piepten grote, gelige koplampen. Janssen zette zijn pet weer op toen hij zag dat het een Duitse vrachtwagen betrof, een kleine

Opel Blitz. Hij knikte naar de soldaten in de cabine. Ze hadden geen oog voor hem, staarden grimmig voor zich uit. De laadbak was gevuld met een ratjetoe aan meubilair: een gelige secretaire, een divan, een kapstok en een stapel stoelen. Ingepakt tussen al die huisraad, zijn kop nieuwsgierig gestoken over de rand, stond een schaap. Met dat schaap wist Janssen wel oogcontact te maken, tot de vrachtwagen wederom oploste in de mist.

Misschien waren de soldaten op weg naar het oosten, terug naar de *Heimat*. Misschien bleven zij nu ook echt weg, anders dan enige weken geleden, toen het gerucht ging dat de bevrijders op het punt stonden de stad binnen te trekken. Niet alle Duitse militairen die toen inderhaast op de vlucht sloegen waren teruggekeerd, had Janssen begrepen. Ook zijn eigen organisatie was uitgedund: een handvol collega's – zonder uitzondering lid van de NSB – was na die chaotische dinsdag niet meer op het bureau gesignaleerd. Die leegloop leverde gelukkig wel extra diensten op, zoals vandaag. Geld dat de dertiger zeer welkom was, zeker nu zijn vrouw ieder moment kon bevallen van hun eerste kind.

Dat leek allemaal goed te gaan. Eindelijk. Al jaren verlangden Janssen en zijn vrouw naar een kleine en lange tijd leek het ze niet gegund. Onduidelijk bleef waarom. De dokter had van alles gesuggereerd: meer rust nemen, andere houdingen proberen – allemaal tevergeefs. De politieman had gewanhoopt dat het aan hem lag: dat zijn hoofd misschien wel wilde, maar dat zijn lichaam had verordonneerd dat een wereld in oorlog geen plek was voor jong grut. Datzelfde lichaam was van mening veranderd rond de tijd dat de Amerikanen op de stranden van Italië waren geland. Nieuwe hoop had immers gegloord, voorzichtig kon worden gedroomd van een betere wereld. Het was slechts een malle theorie. Maar niet veel later bleek zijn vrouw alsnog zwanger.

Nog een schijnsel in de mist, dit keer het fietslampje van collega Reinier Hofman. Punctueel als altijd. En piekfijn verzorgd: zo te zien was de jonge agent zijn dag begonnen met het poetsen van zijn laarzen. Ook de knopen van zijn tuniek glommen als nieuw. Dat was in ieder geval één les die Hofman van Janssen

ter harte had genomen: zorg dat niemand iets aan te merken kan hebben op je verschijning, dan is de wedstrijd al half gewonnen. Dat Janssen in deze overtuiging werd gesterkt door het uiterlijk vertoon van de nazi's – met name door de indrukwekkende uniformen van de SS – zei hij er natuurlijk nooit bij.

“Rein, precies op tijd, jongen,” tikte de diender tevreden op zijn horloge.

Hofman kwam tot stilstand en herschikte zijn koppelriem. Vragende, helblauwe ogen. “En? Mag ik jou al feliciteren?”

“Nog niet. En als het zover is, kan het nog wel een dag duren, zei de dokter.”

“Is zij nou alleen thuis dan?”

“Nee, haar moeder is bij haar.”

Hofman knikte, verschoof zijn achterste van het fietszadel naar de pakkendrager, bevreesd natuurlijk dat zijn broek nat zou worden als hij op het bankje ging zitten. Schichtig blikte hij om zich heen.

“Nog iets gehoord?” informeerde Janssen.

“Die dikke van de nachtdienst,” zei Hofman. “Ik kwam hem gisteravond tegen op straat. Hij maakte een opmerking.”

“O ja?”

“Dat hij weet waar wij mee bezig zijn.”

“En wat zei jij?”

“Dat ik niet wist waar hij het over had. Dat hij niet zo raar moest doen.”

“Heel goed.” Nu inspecteerde ook Janssen de omgeving. Het park bij ochtendgloren was doorgaans een veilige plek om de laatste stand van zaken door te nemen, maar waakzaamheid bleef geboden. “En verder?”

“De opper,” zei Hofman. Het klonk als een scheldwoord.

“Wat? Is Vos terug?”

“Nee, nog altijd spoorloos. Maar dat bejaarde stel dat hij van die zolder heeft gehaald, dat hebben ze gevonden.”

“Gevonden?”

“Langs de Dommel. Allebei een kogel door het hoofd. Beetje toegedekt met takken en bladeren.”

Janssen schudde misprijzend zijn hoofd. Gewezen opperwachtmeester Romeo Vos had in zijn rol als lokaal baasje van de *Arbeitskontrollendienst* meedogenloos jacht op onderduikers gemaakt. In vier gevallen waren zijn arrestanten - zogenaamd - op de vlucht geslagen en door hem doodgeschoten. Aan dat rijtje overlijdens kon nu dus ook een Joods echtpaar worden toegevoegd, twee oudjes van in de tachtig, die zich jarenlang hadden verstoep achter een valse wand in een kelder.

“Te bedenken dat wij met die verrekte gek hebben gewerkt,” zuchtte Hofman.

“Die gaat zijn straf zeker niet ontlopen, Rein. Geloof me.” Janssen probeerde doortastend te klinken, maar zeker was hij allerminst: de voormalige opper was als eerste verdwenen, die dag dat het erop leek dat de bevrijding een kwestie van uren zou zijn. Vermoedelijk zat Vos allang ergens in Duitsland.

“We hadden met hem moeten afrekenen toen we de kans hadden,” klonk Hofman venijnig.

Janssen ademde langzaam diep in en uit, zijn gebruikelijke reactie als de bravoure van zijn jonge kompaan de overhand dreigde te nemen. “Wij hebben gedaan wat we moesten doen. Dat wil ik Montgomery persoonlijk wel even toelichten.”

Op Hofmans gezicht verscheen een ironische grijns. “De hoge heren nemen er ruim de tijd voor, vind je niet?”

De mist was grotendeels opgetrokken en het politiebureau nog maar luttele minuten fietsen, toen de politiemannen een hoge, schelle vrouwenstem om hulp hoorden roepen. Tegelijk traptten ze op de rem.

Van het trapje naast een wat hoger gelegen herenhuis holde een vrouw in nachtjapon naar beneden. Bloedvegen ontsierden het witte gewaad en in haar betraande ogen zag Janssen enkel blinde paniek.

“Mevrouw, bent u gewond?” vroeg hij.

“Nee, mijn man...” hijgde ze. “Ze hebben mijn man neergeschoten.” Haar schouders schokten, haar ogen draaiden – zij leek ieder moment onderuit te kunnen gaan.

“Rustig maar,” zei Hofman, die van zijn fiets was gesprongen en de vrouw bij haar elleboog beetpakte.

Ook Janssen stapte af. “Wie waren het? De Duitsers?”

De vrouw schudde haar hoofd. Niet duidelijk was of het een ontkenning betrof of dat zij domweg trilde van de spanning.

“Mevrouw, waren het de Duitsers?”

“N... nee,” snotterde ze. “Jongens... van hier.”

Janssen inspecteerde de omliggende woningen. Nergens een teken van leven, terwijl hij zou zweren dat hij zonet dunne streepjes licht achter een paar verduisterde ramen had gezien. “Wij gaan kijken,” probeerde hij de vrouw te kalmeren. “Wij brengen u even naar uw bureu.”

“Die... die doen alsof ze niet thuis zijn.”

Janssen perste zijn lippen samen. “Dat zullen we nog weleens zien.”

De agenten hielpen de vrouw terug de trap op. Bij haar bureu bonsde Janssen hard op de deur. “Politie! Openmaken!”

Vrijwel meteen draaide de deur open. De bewoner, een oude, bangig ogende man, kreeg geen tijd om iets te zeggen.

“Mevrouw moet hier op adem komen,” deelde Janssen mee. “Heeft u een telefoontoestel?”

De oude man knikte.

“Mooi, regel het, Rein,” wendde hij zich tot zijn jonge collega. “Ik zie je zo.”

Hofman verdween met de vrouw in de woning.

Janssen wandelde naar het belendende pand, het hoger gelegen herenhuis dat ondanks de serie kogelgaten onder een kozijn weinig aan deftigheid had ingeboet. Hij was hier eerder geweest, herinnerde hij zich. Een paar jaar geleden, tijdens een al even matineus rondje door de stad. De toenmalige bewoners stonden hem vaag bij als een wat kleurloos stel. De huidige bewoner daarentegen had nadrukkelijk gekozen voor de kleur zwart, zag hij door de openstaande deur: aan de kapstok hing de jas van een NSB-uniform, op de mouw prijkte de zwart-rode driehoek met de vaderlandse leeuw.

Janssen legde zijn hand op zijn dienstpistool en betrad de

vestibule, waar het muf en zurig rook. Voetje voor voetje schuifde hij naar de woonkamer. Hij keek voorzichtig om de hoek. Een stoel lag omver. Een Perzisch kleed was van tafel geschoven. De scherven van een asbak en een paar sigarenstompen lagen op het pluizige vloerkleed, naast een bord met resten haverhoutpap. Dikke druppels bloed voerden naar een chaise longue bij het raam. Hier lag de heer des huizes, een zwaarlijvige veertiger in pyjama, zijn ogen gesloten, zijn vingers verstrengeld op de bloedvlek even onder zijn borst.

“Hallo? Meneer?” Janssen klonk bijna bedeesd.

“Haarhuis,” antwoordde de man. Hij opende zijn ogen en verloor zich in een hevige hoestbui. “Mijn... mijn vrouw...”

“Uw vrouw is bij de burens. Hulp is onderweg.”

De man sloot zijn ogen weer.

Janssen zette een paar stappen dichterbij en porde tegen Haarhuis' vlezige bovenarm. “Niet gaan slapen, meneer. En hard blijven drukken op de wond.”

De man kreunde. “Jij... jij bent toch een jongen van Vos?”

Die opmerking verraste de agent. De vroegere opperwachtmeester was wel zo ongeveer de laatste persoon met wie hij in verband gebracht wilde worden. “Wie, eh... wie heeft er op u geschoten?”

“Ze hadden bivakmutsen. Een lange. En een schele.” Weer een hoestbui, een klodder geel slijm vloog tegen de muur en droop naar beneden. “Ze... ze hebben de schilderijen.”

Janssen liet zijn blik nogmaals door het vertrek gaan. Eerst nu registreerde zijn brein de lichte, rechthoekige plekken op het vergeelde behang. Twee ingelijste foto's waren ongemoeid gelaten – een van Haarhuis' huwelijk, zo te zien, en een waar hij bij een plechtigheid de hand schudde van Mussert. Waarom hadden ze dat lijstje niet kapotgeslagen? Misschien ging het hier niet om een afrekening, zoals hij in eerste instantie dacht, maar was het de overvallers om de kunst te doen geweest. Of het betrof een afrekening *en* een diefstal – iedereen deed tenslotte maar wat, zo leek het, de laatste tijd. “En die schilderijen...” begon Janssen een vraag, maar merkte toen dat Haarhuis niet meer bewoog.

Vlug drukte hij twee vingers tegen zijn hals. De man leefde nog, maar was buiten bewustzijn.

“Versterking komt eraan, Julius,” klonk Hofmans stem op de gang. “Hoe is het hier?”

“Meneer is bewusteloos,” zei Janssen, terwijl hij zich omdraaide. “Een vleeswond. Een of twee kogels, denk ik.”

“Heeft z’n voordelen, zo’n vetlaag,” schamperde Hofman.

“Kennelijk zijn er wat schilderijen gepikt. Kijk jij even in de andere vertrekken.”

Zijn collega wandelde terug de hal in, naar de tegenovergelegen kamer.

Niet veel later klonk buiten een vertrouwd pruttelgeluid. Janssen spoedde zich naar het raam, maakte een gaatje in de oude krant die de ruit afdekte. Ja hoor, het was inderdaad het zwarte arrestantenbusje van de collega’s. Zes agenten sprongen naar buiten, allemaal gretige, jonge kerels die waren onderwezen in de beginselen van het nationaalsocialisme. Twee dienders trokken hun pistool. Janssen snelde met grote passen naar de vestibule; misschien was het deze braniemakers niet duidelijk dat de overvallers allang waren vertrokken – en misverstanden konden zomaar eindigen met een kogel in het hoofd. In de deuropening stak hij daarom ter begroeting nadrukkelijk allebei zijn handen omhoog.

De agent die vooropliep herkende hem gelukkig. “Julius. Al lekker vroeg aan het werk?”

“Wij fietsten toevallig voorbij, Hofman en ik.”

De agent knikte, een ironisch glimlachje om zijn lippen. Hij duwde zijn dienstwapen terug in de holster. “De ambulance is onderweg. Wij nemen het van jullie over.”

Met het excuus dat hij thuis ging kijken hoe het ging met zijn hoogzwangere vrouw verliet Janssen rond lunchtijd het bureau. Even weg uit de wanorde, weg van die oververmoeide secretaresse die tussen twee huilbuien zachtjes het Wilhelmus neuriede en weg van de NSB-jongens die het ene na het andere nerveuze spoedberaad leken te voeren. Met de bevrijders op een

steenworp afstand hadden zij zich misschien beter ziek kunnen melden, zoals de hoofdcommissaris en andere leidinggevenden hadden gedaan. Allemaal slapjanussen. Janssen verkneukelde zich bij de gedachte dat iedereen zou krijgen wat hem of haar toekwam. Misschien niet morgen of overmorgen, maar de orde zou worden hersteld, hield hij zichzelf voor, terwijl hij fluitend zijn fiets dirigeerde langs het kanaal.

Het handjevol woonboten lag er verlaten bij. Op het dak van een half gezonken schuit herinnerde een leeg zwanennest aan de voorbije zomer. Tegen een vakwerkhuis stond nog altijd de propeller van een neergestorte Messerschmitt. De rest van het jachtvliegtuig was destijds door omwonenden ontmanteld en – met de voortvarendheid van mieren die op straat een ijsbolletje aantreffen – verslept naar schuren, zolders en kelders.

Een verroeste ketting zat om het afbladderende hek van een transportbedrijf, op bevel van de bezetter bij het begin van de oorlog gesloten. Janssen stalde zijn tweewieler tegen de muur en slenterde naar de waterkant. Op zijn vertrouwde plekje zat de man met wie hij op de lagere school een bankje had gedeeld en die sinds zijn ontslag bij de sigarenfabriek hier dagelijks zijn hengels uitwierp.

“Willen ze een beetje happen?” riep de agent, terwijl hij zich behoedzaam een weg baande door een veldje met brandnetels.

De man draaide zijn hoofd. Liet zijn loensende blik over het uniform van zijn gewezen klasgenoot gaan. Haalde vervolgens een van zijn lijnen omhoog, het aas nog aan het haakje. “Schiet niet echt op. Soms een baarsje.”

Janssen zakte door zijn knieën, trok een paar grassprietten los. Zwijgend tuurde hij naar het rimpelloze water.

“Wat kan ik voor jou betekenen, Julius?” vroeg de man na een tijdje.

“Die overval op dat magazijn, vorig jaar,” begon Janssen. “Een onopgeloste zaak. Het is nog altijd onduidelijk wat daar precies is verdwenen. Nouja, in ieder geval de boekhouding.”

De man gniffelde, duwde een extra stukje aas op het haakje.

“Een getuige verklaarde dat een van die overvallers uit zijn

ogen keek precies zoals jij, Tonnie,” vervolgde Janssen. “Hoe vind je dat?”

“Ik ben niet de enige schele in deze stad, Julius.”

“Ja... nouja, daar heb ik toen niks mee gedaan, met die verklaring. Maar... vanochtend is ene meneer Haarhuis beroofd en neergeschoten. En weet je wat de dokters zeggen? Hij gaat het halen, zeggen ze.”

Een halve tel leek de visser te bevriezen, maar hij herstelde zich vlug, ging rechtop staan en wierp zijn hengel uit.

Janssen kwam eveneens overeind. “En jij moet hem kennen, die meneer Haarhuis. Hij was jouw baas, of althans een van de chefs in de sigarenfabriek waar jij werkte.”

“Ja... ja, zegt me misschien wel iets. Hij kwam binnen toen ik moest vertrekken, volgens mij. Maar wat heeft dat met mij te maken?”

“Ook Haarhuis had het over een schele.”

“Wat wil jij nou eigenlijk zeggen, Julius?”

Janssen stak zijn handen in zijn zakken, schopte een steentje in het water. “Distributiebonnen pikken, papieren vervalsen, dat brandje in het stadsarchief – dat snap ik allemaal, Tonnie, heus. Maar die schilderijen van meneer Haarhuis... ja, die moeten echt terug.”

“Ik begrijp niet waar jij mee bezig bent,” klonk zijn oude klasgenoot plotseling giftig. “De Engelsen staan verdomme aan de grens. Wat kan jou een paar rotte schilderijen schelen?”

“Het is mijn *werk*, Tonnie.” Janssen schudde zijn hoofd. Waarom was het zo moeilijk te begrijpen dat sommige zaken nou eenmaal gewoon doorgingen? Oorlog of geen oorlog, als je alles maar op z'n beloop liet werd de chaos alleen maar groter.

“Goed, ik zal eens rondvragen,” bood de man aan. “Maar ik beloof niks.”

“Mooi. Morgen, na m'n werk, kom ik even langs.” Janssen trok de jas van zijn uniform recht en draaide zich om zonder te groeten: hij wilde dat zijn jeugdkameraad begreep dat het hem menens was. Langer al had hij het vermoeden dat Tonnie en zijn maten betrokken waren bij clandestiene acties, maar tot

vandaag waren daar nooit doden of gewonden bij gevallen. Die acties waren voor de bezetter misschien te onbeduidend geweest om werk van te maken; in ieder geval waren represailles uitgebleven. De overval op Haarhuis echter was een ander verhaal. Die kerel had in Duitsgezinde kringen een deugdelijke naam, zo had hij vanochtend begrepen. Dat zou zomaar een hoop ellende kunnen opleveren.

Terug op weg naar het bureau werden de doemscenario's in Janssens hoofd weggedrukt door een aanzwellend, laag geraas en verhevigd gerommel in de verte – luchtafweergeschut, zo te horen. Bij een straatje met houten huizen en moestuinen stapte hij van zijn fiets en observeerde het luchtruim. Vele tientallen Dakota's en enige zweefvliegtuigen vlogen laag en in formatie over, op weg naar het noorden. Van de luchtmada maakten zich een eind buiten de stad de eerste stipjes los. Parachutisten. Tien, twintig, honderden – te veel om te tellen.

Dit moest het zijn.

De bevrijding.

Janssen perste zijn lippen op elkaar, keek om zich heen, op zoek naar iemand om mee te praten, mee te juichen misschien. Toen hij niemand zag waarmee hij zijn vreugde kon delen, keerde hij zijn fiets om. Snel naar huis, dat was het beste.

Gedreven door wat een ononderbroken toevoer aan adrenaline leek, patrouilleerde Janssen een dag later door de binnenstad. Zijn schoonmoeder had de zorg voor zijn zwangere vrouw opnieuw overgenomen, na een onrustige nacht vol doffe knallen, zowel ten noorden als ten zuiden van de stad. Janssen was achter zijn vrouw in bed gaan zitten, had zijn armen om haar heen geslagen, en zo waren zij toch nog in slaap gevallen. Even dan. En op het bureau – waar van de club NSB'ers niemand was komen opdagen – had iedereen onder hoogspanning gestaan. Sommige dienders keken even verdwaasd als euforisch uit de ogen. Wat ging er allemaal gebeuren? Tal van theorieën deden de ronde, de ene plausibeler dan de andere: zo zouden de parachutisten bijvoorbeeld tot taak hebben Seyss-Inquart te doden,

of een nabij vestingstadje te overrompelen, of bruggen veilig te stellen voor een snelle opmars van het grondleger. Niemand die het zeker wist.

In de stad proefde Janssen diezelfde opwinding. Twee Duitse soldaten op motoren – nerveuze mannen, duidelijk op de vlucht – werden door omstanders nog net niet nagewezen en uitgelaachen. Op de markt schoorde een groepje twintigers met vastberaden, bozige koppen bijeen; een knokploegje in wording, zo te zien, klaar om de bevrijders terzijde te staan. Janssen begreep het wel. Eerder vanmiddag had Reinier Hofman zonder opgaaf van redenen het bureau verlaten. Waarschijnlijk ging zijn collega proberen contact te leggen met de parachutisten, daar was hij de avonturier wel naar. Janssen had er niks van gezegd; als hij jonger en vrijgezel was geweest, zou hij misschien hetzelfde hebben gedaan.

De agent schoot een steeg in naast het café dat vanwege de Duitse klandizie altijd open had mogen blijven. Nu oogde het etablissement verlaten. Misschien was de eigenaar achterin de zaak, naarstig op zoek naar een foto van de koningin; afgaande op de drukte op straat zou het namelijk niet lang meer duren voordat iemand het Führerportret boven zijn toog aan stukken zou slaan. Als het daar al bij zou blijven. Al die opgekropte frustraties, al die boosheid na jaren van onderdrukking – Janssen vreesde het ergste voor de kroegbaas. Rekeningen moesten worden vereffend, natuurlijk, maar wel volgens de regels. Waar bleef je anders? Types als Tonnie en zijn vrienden leken dat nooit te begrijpen.

Halverwege de steeg stond de voordeur van zijn oude klasgenoot wagenwijd open. Tegen de muur in het halletje een kwartet hengels en een kistje met vissersbenodigdheden. Een steile trap voerde Janssen naar boven, naar een bescheiden woonvertrek dat enkel een vrijgezel kon toebehoren: een gootsteen volgebouwd met borden en pannen en een krant met restjes vis. In een hoek een berg kleren, naast een ledikant met verfrommelde, bruine dekens. Op een tafel lagen rijtjes speelkaarten, een onafgemaakt spelletje patience. Kleinigheden die Janssen pas in

tweede instantie opvielen. Want Tonnie zelf eiste alle aandacht op.

Fier rechtop aan tafel gezeten leek hij Janssen voor het eerst met beide ogen tegelijk aan te kijken. Misschien omdat het mes waarmee zijn hals was doorgesneden en dat tot aan het heft in zijn oor stak een spier had geraakt. Het betrof een Duits model, zag Janssen, toen hij dichterbij bewoog. Ook frappant vond hij dat niets erop wees dat Tonnie zich had verzet. De arme jongen zat erbij alsof hij zijn kaartspel ieder moment kon afmaken.

De borden in de gootsteen begonnen te rinkelen. Van buiten klonk een zware brom. Janssen nam de ruimte een laatste keer goed in zich op en spoedde zich naar beneden. Alsof een fluit-signaal had geklonken en iedereen zich moest verzamelen, zo oogde het op straat: deuren zwaaiden open, hele families tegelijk togen naar buiten. Verrukte blikken. Moeders in hun mooiste jurk. Uit bovenramen wapperden de eerste oranje vaandels. Een vrolijk huppelende senior had de vaderlandse driekleur als een mantel om zich heen geslagen.

Van om de hoek verscheen een tank. En nog een. Rondom de geschutskoepels zaten soldaten. Met twee vingers in de lucht maakten zij het V-teken. Luid gejuich weerklonk, vlak voor de eerste tank ontstond spontaan een polonaise. De tank stopte. Jonge vrouwen schreven met krijtjes welkomstgroeten op de zijkant. Ernstige mannen met witte armbanden – inwoners die al jaren werkloos waren, viel het Janssen op – probeerden met duw- en trekwerk een doorgang voor de colonne te creëren. Dat lukte niet. Janssen zag het met een brede glimlach aan. Kreeg toen een fles jenever tegen zijn borst gedrukt.

“Eén slokje mag wel, agent,” knipoogde de gulle gever, in wie hij de slijter van een straat verderop herkende.

Janssen zette de fles voorzichtig aan zijn mond, deed alsof hij een miniem slokje nam.

De fles spatte in tientallen scherven uiteen.

“Wat krijgen we nou?” kromp de slijter ineen. Verbaasd bracht hij een hand naar zijn gezicht, waar een scherf zijn wang had geschampt.

Janssen, enkel nog een stuk flessenhals tussen de vingers, blikte verbluft om zich heen. Vreemd. Was het een verdwaalde kogel geweest? Hij aanschouwde de huizen aan de overzijde van het plein. In de ramen hingen uitgelaten oudjes, zwaaiend, wapperend met vlaggen en oranje vaandels. In de hossende menigte werd de politieman evenmin iets gewaar dat hem zou moeten alarmeren. Behalve Zwarte Nel misschien. Zijn buurvrouw van drie deuren verder – een weduwe, haar man was verongelukt in een Duits werkkamp – stond roerloos tussen de feestvierders, een smalende blik strak op hem gericht. Of keek Nel bedroefd? Janssen zette een paar stappen in haar richting, waarop de vrouw zich schielijk uit de voeten maakte.

Op dat moment trok iemand hem aan zijn mouw. Hij kende deze bejaarde dame niet. Voor hij het wist was hij deel van een rondedans met dartele senioren. Een geüniformeerde diender in hun midden, dat leverde veel hilariteit op: vrolijk probeerden de feestneuzen zijn pet van het hoofd te tikken. De dertiger voelde zich opgelaten. Wiegde enkele tellen een beetje houderig met het gezelschap mee. Zonder al te veel decorumverlies – iemand trok per ongeluk een epaulet van zijn schouder los – wist hij zich aan de jubelende meute te ontworstelen.

Ook een andere groep trok veel bekijks. Opgeschoten jongens applaudisseerden voor een man die met zijn tondeuse een vrouw van haar blonde lokken ontdeed. Daarbij lachte zij hysterisch. Haar vriendin, naast haar, was haar voorgegaan – geenszins een zorgvuldige knipbeurt, stelde Janssen vast. Ogenschijnlijk ongevoelig voor de vernedering gooide deze vrouw trots het hoofd naar achteren en moedigde de jongens aan harder te klappen. Een derde vrouw, een knappe meid met dik, rood haar en een pukkelkje bij haar mondhoek, werd door een boertig type stevig vastgehouden bij de arm. Zij wachtte gelaten tot de zelfbenoemde kapper gebaarde dat het haar beurt was.

Janssen wilde ingrijpen – vergelding leek hem geen zaak van deze dwazen – en schoof ruw een paar omstanders opzij. Als tuimelaars bewogen zij terug, geduwd door mannen die ruimte probeerden te creëren voor de eerste tank, die zich stapvoets in

beweging had gezet. Janssen deed een stap achterwaarts, moest het pantservoertuig laten passeren. Met de hand aan zijn pet groette hij de soldaten. Een van de jongens, dikke wallen onder doodse ogen, groette lusteloos terug.

Ook de tweede tank liet geen enkele ruimte de straat over te steken, de lange colonne vrachtwagens die volgde evenmin. Tussen de voertuigen door probeerde Janssen een glimp van de openluchtkapsalon op te vangen. Zowel de kapper als de kaalgeschoren vrouwen leken in het niets opgelost. Hij schuifelde terug naar zijn fiets, licht in het hoofd, zijn ogen vochtig en een spiertje hardnekkig trillend bij zijn onderlip. Die arme vrouwen, Tonnie met dat mes in z'n oor, die uiteengespatte fles, dit straatfeest – het raakte hem meer dan hij wilde toegeven.

“De dames zeggen dat u naar boven mag komen,” riep de dokter, terwijl hij zijn tas dichtsloeg en van de trap naar beneden klostte.

Janssen, zijn ogen bloeddorlopen van het gebrek aan slaap, stond beduusd op van de keukentafel. “En?”

“Een jongetje. Kerngezond.”

De agent knikte dankbaar. “Een kind van de bevrijding.”

“Een van de velen,” grijnsde de arts. “Ik moet meteen door naar de volgende. Het lijkt erop dat jullie vrouwen allemaal hebben gewacht tot ze het geluid van Engelse tanks hoorden.”

Janssen gaf de man een hand en deed hem uitgeleide. Uit zijn brievenbus trok hij een dubbelgevouwen papiertje, dat hij ongelezen in zijn broekzak stak. Nadat hij de deur had gesloten, bleef hij even staan. Haalde zo diep mogelijk adem, bedwelmde zichzelf bijna, zich uitermate bewust van het feit dat zijn leven zojuist extra kleur had gekregen.

Een zoon.

Ongelofelijk.

Het zenuwachtige gedoe van afgelopen nacht verwerd alras tot een wazige vlek: het breken van de vliezen, in pyjama op de fiets om schoonmoeder op te halen, de dokter erbij, dat hulpe-loze gekerm vanuit de slaapkamer boven terwijl hij beneden een

beetje afwezig de afwas stond te doen. En nog maar een keertje, want wat moest hij anders? Ja, luisteren naar liedjes van verderop in de straat: ter gelegenheid van de bevrijding had iemand een grammofoon buitengezet en de hele nacht had dezelfde plaat van Glenn Miller weerklonken.

Ach, het was het allemaal waard geweest, wist Janssen, toen hij in de slaapkamer stond en op de borst van zijn vrouw het kleine, in doek gewikkeld mannetje zag liggen, nog verfrommeld van zijn entree in deze wereld.

“Julius,” fluisterde zijn vrouw. “Hij is zo mooi.”

Janssen nam plaats op de bedrand en kuste zijn vrouw op de mond. Met zijn pink streek hij langs de bolle wang van de baby.

“En? Hoe gaat hij heten?” vroeg zijn schoonmoeder, in een hoek van de kamer met een mand doordrenkte lakens onder de arm.

“Naar z’n vader,” zei de moeder.

Janssen glom van trots. “Welkom, welkom kleine Julius.”

Later die dag, op het bureau, moest Janssen vaststellen dat de chaos inmiddels compleet was. Nerveuze dienders schreeuwden als idioten naar elkaar, sjorden rond met arrestanten en wapperden met papieren. Opeengepakt in twee kleine politiecellen zat een half dozijn Duitsgezinde stadsgenoten. Zeker de helft was straalbezopen. Tientallen andere collaborateurs wachtten hun lot af in het naastgelegen kelderhok, een vochtige ruimte met nauwelijks ventilatie, waar de ratten parmantig over de rioleeringsbuizen drentelden en waar naar verluidt ook een nest wilde katten domicilie hield. Vanwege het tekort aan agenten diende iedereen zijn behoefte te doen in emmers. Het stonk er behoorlijk. Een onvermoeibare Reinier Hofman – naar eigen zeggen had hij de bevrijders naar het centrum gegidst – hield dapper de wacht bij de toegangsdeur.

Dode Tonnie ondertussen had nog de hele nacht en de hele ochtend aan zijn kaarttafel gezeten. De collega’s en de doodgraver hadden eenvoudig niet eerder tijd gehad; andere sterfgevallen schreeuwden evenzeer om aandacht. Zo waren er de twee

broers van een verhuisbedrijf dat jarenlang de huizen van Joden had leeggehaald. Ze waren aangetroffen in hun opslagloods, beiden bungelend aan een stuk touw. Er was de dierendokter die – zo wist Janssen toevallig – pertinent had geweigerd gewonde verzetsmensen op te lappen. Hij was gevonden met drie van zijn eigen operatiemessen in zijn borstkas. En er was de bejaarde, bedlegerige dame die zogenaamd van vierhoog uit het raam van haar villa was gevallen. Haar zoon – enige erfgenaam, psychisch behoorlijk in de war – wachtte nog steeds op zijn eerste verhoor.

Pas tegen het einde van zijn dienst, even nadat Janssen zijn derde sigaar ter ere van de geboorte van Julius junior in ontvangst had mogen nemen, vond hij in zijn zak het briefje van vanochtend. Hij vouwde het open. In een kinderlijk handschrift meldde de schrijver een locatie en een tijdstip en dat hij de agent wilde spreken over de schilderijen van Haarhuis. Het berichtje was niet ondertekend.

Janssen nam een omweg, langs een met oranje banieren versierde arbeiderswijk, langs het museum van de sigarenfabrikant en langs de sterrenwacht van de gloeilampenfabrikant. Precies op tijd bereikte hij het park dat de anonieme schrijver had genoemd. Hij stapte niet van zijn fiets. Het merkwaardige incident met de jeneverfles zat hem nog steeds niet lekker. Mocht hij onraad ruiken, dan stond hij zo weer op zijn trappers. Maar de jongeman die in de schemer naar hem toe wandelde had de motoriek van een slungelachtige tiener en een engelengezicht, het type dat ogenschijnlijk geen vlieg kwaad kon doen.

Dichterbij vertrapte de knaap zijn tred. “Mijn briefje heeft u gevonden, zie ik.” Hij klonk schor. Kon niet veel ouder zijn dan twintig. Bij zijn linkerslaap zaten twee moedervlekken die elkaar net niet raakten, eilandjes in een witte zee.

“Wat wil je mij vertellen?” vroeg Janssen vriendelijk. Tegelijk werd zijn aandacht getrokken door een stoet lichtflitsen, verder weg, boven de binnenstad.

“Hé, vuurwerk,” zei de jongen, die ook omhoogkeek.

“Da’s geen vuurwerk,” wist Janssen. “Dat zijn lichtkogels.”

“Van wie?”

“Wat wil je mij vertellen?” herhaalde Janssen, nu urgenter van toon.

“Dat, eh... dat u moet oppassen,” zei de jongen. “Die operatie bij Haarhuis. Dat loopt uit de hand.”

“Je bedoelt die diefstal?”

“Ik kan u zeggen wie de opdracht gaf.”

“Wie?”

“Voor wat hoort wat. Jullie hebben mijn zus.”

De politieman fronste zijn wenkbrauwen. “Wij? Jouw zus?”

“Ja...”

“Leg mij eens uit hoe...” begon Janssen, maar zijn woorden werden overstemd door het aanzwellende geluid van vliegtuigmotoren. De zon was nog niet lang onder en in het donkergrijze luchtruim waren ze goed te onderscheiden, de bommenwerpers van de Duitsers.

“Verdomme, de *Luftwaffe*,” riep de jongen. En alsof het een uitroepteken achter zijn constatering betrof, explodeerde een nabij geparkeerde munitiewagen van de Engelsen, een knal die de stoep tot bij de twee mannen deed golven. Nu vielen overal bommen, met een gierend, welhaast gekmakend geluid. Aan de horizon, in niet meer dan enkele tellen, stond de hoogbouw van de gloeilampenfabrikant in lichterlaaie.

De jongen schreeuwde iets. Door het onophoudelijke geknal kon Janssen hem onmogelijk verstaan.

“Wat? *Wat* zeg jij?” schreeuwde hij terug, maar de knaap zette het op een lopen, verdween achter de bosschages in het park.

Het was te riskant om over de doorgaande weg naar huis te fietsen, wist de politieman. Wanhopig blikte hij om zich heen, draaide zijn fiets een slag en zoefde de woonwijk naast het park in. Vlakbij was een nieuwe schuilkelder gegraven, had iemand op het bureau onlangs gemeld. Hopelijk kon hij daar terecht. Door de aanhoudende explosies werd zijn zicht allengs minder; een grijze, viezige mist nam bezit van de trillende straten. Bij iedere scherpe bocht die Janssen nam hoopte hij maar dat er niemand onverhoeds van de andere kant zou opduiken.

De bewuste schuilkelder bleek niet meer dan een loopgraaf

in een veldje, deels toegedekt, het uitgegraven zand en puin nog niet weggekruid. Janssen smeed zijn fiets tegen de grond, sprong de greppel in. Onder het met houten planken gestutte deel zaten tientallen wijkbewoners opeengepakt, radeloosheid in hun ogen, het zweet op hun voorhoofden. De agent wurmde zich met enige moeite tussen hen in. Een oude, blinde vrouw hief op klaaglijke toon een gebed aan. Dat nam de angst bij de anderen geenszins weg, zag Janssen.

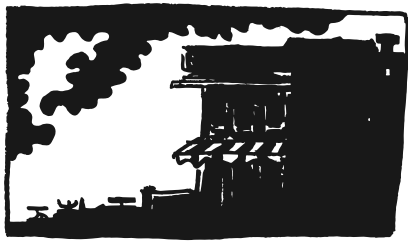
“Het zal zo voorbij zijn, rustig maar,” probeerde hij kalm te klinken, tegen niemand in het bijzonder en ook een beetje voor zijn eigen gemoedsrust.

De luchtdruk van de bom die vlakbij explodeerde joeg het zand en het puin de greppel in en deed het dak instorten.

Je moest een beetje geluk hebben.

Het geluk van Julius Janssen was op.

1979

I

2. MODERNE MEESTERS

Hein van Wageningen

“Meldkamer, ik herhaal: wij zijn om de hoek,” sprak Hein van Wageningen luid en duidelijk in de mobilfoon. Het antwoord van het hoofdbureau bestond uit een bak ruis en onregelmatige, hoge klikjes. Geïrriteerd draaide de politiemann aan een knop. Meer ruis.

“Geef anders een tik tegen de zijkant,” adviseerde Pol Tak, terwijl hij met de Volkswagen Kever de bocht afsneed over een fietspad, behendig laverend langs de stilstaande auto’s bij een stoplicht.

Van Wageningen bonkte met zijn hoofd tegen het dak – de auto was krap bemeten voor de lange twintiger – en gaf toen de haperende installatie een klap. Een rood lampje stopte subiet met knipperen. Ergens in de ruis zwol *Y.M.C.A.* aan.

“Welja, een piratenzender op onze frequentie,” riep Tak hoofdschuddend. “Wij hadden verdomme betere spullen in het leger. Ik zweer het je.”

“En die apparaten werkten ook maar de helft van de tijd,” grinnikte Van Wageningen. Het liedje van The Village People voerde hem terug naar afgelopen weekend, naar de dampende